

NICOLAE ȘTEFĂNESCU – ÎN SERVICIUL STATULUI ȘI AL NAȚIUNII ROMÂNE –

Sorin APARASCHIVEI

Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”, București

Deși aproape necunoscut în istoriografia domeniului, Nicolae Ștefănescu face parte din galeria figurilor ilustre ale spionajului și contraspiionajului românesc. Și-a început cariera la Poliția de Siguranță, unde a excelat în identificarea și neutralizarea organizațiilor de spionaj bolșevice. A fost șeful Serviciului de Informații Externe pe spațiul URSS din cadrul Direcției Poliției și Siguranței Generale.

Fiindu-i remarcată activitatea, „ca element inteligent și voios”, Mihail Moruzov i-a propus acestuia să treacă la Serviciul „S” al Armatei Române, propunere acceptată în ianuarie 1931, unde va prelua conducerea Secției Contrainformații, având gradul de director. Peste câțiva ani, a fost numit șeful Corpului Detectivilor și directorul Poliției de Siguranță din Direcția Generală a Polițiilor. Întreaga sa activitate în serviciul statului și națiunii române constituie un model de profesionalism și devotament.

Cuvinte-cheie: informații, Serviciul Secret al Armatei Române, Siguranța Statului, Niky Ștefănescu, Corpul Detectivilor.

DATE BIOGRAFICE

Nicolae Ștefănescu sau Niky, așa cum era cunoscut printre apropiați, s-a născut la 20 septembrie 1896, la Galați. Tatăl său era căpitanul Grigore Ștefănescu, născut la 6 iunie 1871, la Focșani, iar mama sa, Elisabeta (Eliza), a murit de tuberculoză când el era în vârstă de cinci ani, fiind, apoi, crescut de bunica sa pe linie maternă, Ecaterina Croia. Frați și surori nu avea, după cum reiese din documentele de arhivă¹. A absolvit „Liceul Vasile Alecsandri”, din Galați, promoția 1916. Pretindea, „fără a avea însă pretenția de a fi crezut, că a făcut câțiva ani de drept”. Probabil că studiasc câțiva ani, deoarece „reușea să facă față în destul de multe probleme care necesitau o cultură mai vastă”². Vorbea limbile: franceză, rusă, ucraineană, dar cunoștea și unele noțiuni de polonă, germană, italiană și sârbă.

Foto: Nicolae (Niky) Ștefănescu,
în ianuarie 1931³

Ca înfățișare, Niky era de statură mijlocie, mobil, „dând impresia de energie și cu un fizic agreabil de tip grecesc”, talie normală, păr castaniu, fața ovală, ochi căprui, iar ca semn particular avea o cicatrice în regiunea frontală dreaptă. S-a căsătorit cu Iraidă Calimans, în ianuarie 1927, profesoară de limba franceză la Gimnaziul de fete din Orhei. Tatăl soției era estonian, ziarist (fost profesor), stabilit la Chișinău.

Evident, ca orice biografie de mare spion, cea a lui Niky Ștefănescu are și ea aspecte de mister. Surse legionare susțineau că Niky s-ar fi folosit în carieră de acte false, de numele unui plutonier mort în război

---

Nota autorului: Materialul de față reprezintă o cercetare inedită, care are la bază surse documentare primare găzduite de diverse arhive din țara noastră.

¹ Arhiva Serviciului Român de Informații (în continuare, ASRI), dosar nr. 20954, vol. 15, filele 2-4.

² ASRI, *ibidem*, Raport privind pe Niky Ștefănescu, februarie 1949, ff. 222-225.

³ *Ibidem*.

și că, la autopsia sa (în noiembrie 1940), s-a „stabilit că era circumcis”, înlesnind, astfel, presupunerea că ar fi fost evreu, cu atât mai mult, cu cât soția sa ar fi fost evreică (fostă Calimanson)⁴.

ACTIVITATEA ÎN CADRUL SIGURANȚEI STATULUI (1917-1931)

Dumitru C. Dumitru, prieten din copilărie și fost coleg de școală cu Niky Ștefănescu, confia unui superior din Siguranță că, după clasele primare, acesta s-a înscris la Școala elementară, dar, în clasa a II-a, a rămas repetent și nu a mai continuat⁵. Pe timpul Războiului Mondial, Niky a intrat în Siguranța Statului, lucrând, „sub acoperire”, la Șantierul Naval din Galați. În decembrie 1917 însă, a „dezertat” și s-a „înrolat” în *Batalionul revoluționarilor români*, aflat sub conducerea celebrului anarhist Cristian Racovski⁶. Există, astfel, asemănări izbitoare între debutul la Siguranță al lui Niky Ștefănescu și cel al lui Mihail Moruzov. Acesta din urmă a „abandonat”, și el, școala în clasa a II-a de liceu, din cauza infiltrării sale în organizația de tineret a iredentei bulgare din Dobrogea, devenind, în anii 1909-1912, om de încredere al aceluiași Cristian Racovski, poziție din care a contribuit la descoperirea activității de spionaj ruso-bulgare din România.

Probabil că există un sâmbure de adevăr în toate acestea, deoarece, potrivit *Statului de serviciu* de la Ministerul Apărării Naționale, Niky Ștefănescu a fost angajat la 15 aprilie 1918 direct în funcția de subcomisar la Brigada de Siguranță Tighina din Direcția Poliției și Siguranței Generale a Statului (DPSG), post ce presupunea deja o anumită experiență și studii. Ca polițist, el a ocupat succesiv următoarele funcții și posturi: de la 1 iulie 1919, subprefect la jud. Cetatea Albă; din 1 mai 1920, comisar special aj. la Brigada de Siguranță Tighina; din 1 mai 1921, comisar sp.aj. la Brig. Sig. din Hotin; din mai 1922, la Brig. Sig. Tighina; din martie 1923, la Brig. Sig. din Cetatea Albă; din martie 1923, la Brig. Sig. din Tighina; din martie 1924, la Sig. din Hotin; de la 1 iulie 1924, a devenit subcomisar cl. I la Brig. Sig. din Hotin; din 1 octombrie 1924, la Sig. din Tighina; din 1 octombrie 1925, la Brig.

Pe timpul Războiului Mondial, Niky a intrat în Siguranța Statului, lucrând, „sub acoperire”, la Șantierul Naval din Galați. În decembrie 1917 însă, a „dezertat” și s-a „înrolat” în Batalionul revoluționarilor români, aflat sub conducerea celebrului anarhist Cristian Racovski.

⁴ *Ibidem*, ff. 222-225.

⁵ *Ibidem*, ff. 103-107.

⁶ ASRI, dosar nr. 10988, vol. 1, f. 134.

Sig. din Iași; din 1 februarie 1926, la Sig. din Tighina; din 1 octombrie 1926, comisar special la Inspectoratul de Siguranță Chișinău – ca șef al Serviciului de Siguranță la Hotin; de la 1 noiembrie 1928, șef al Serviciului de Cercetări – Inspectoratul de Siguranță Chișinău, până la 1 ianuarie 1931, când a demisionat⁷.

Însă, ceea nu se arată în *statul de serviciu* este faptul că Niky Ștefănescu era șeful *Serviciului de Informații Externe* al DPSG pe spațiul sovietic. Or, numirea într-o asemenea funcție denotă că personajul era un specialist desăvârșit în cunoașterea și combaterea activității subversive duse de statul sovietic împotriva României. Documentele de arhivă relevă că Niky a coordonat peste Nistru o puternică rețea informativă și contrainformativă, legătura cu agenții făcându-se printr-un sistem ingenios de „curieri” acoperiți drept „contrabandiști”. Astfel, elemente precum Tarak, Vladimir Sabuc sau Gr. Ozarciuc sunt menționate că utilizau în misiunile încredințate „dovezi date de comisarul ajutor Niky Ștefănescu prin care se permite circulația în tot județul”⁸. Un raport al DPSG din 12 ianuarie 1923 arată că „mai mulți astfel de indivizi cu rol dubios au fost descoperiți și semnalati Inspectoratului de Siguranță Cernăuți (...), fără a se ști prin ce împrejurări au trecut la sovietici”⁹.

Printre principalele elemente informative care alcătuiau rețeaua lui Niky Ștefănescu se afla și Ilie Grigorovici Guțuleac sau Huțuleac (zis „Ilinca”), o figură aparte, „un spion de rasă”, cum îl caracterizau cei care îl cunoșteau, devenit și „una dintre nestematele” lui Mihail Moruzov. Născut în anul 1895, în Galiția poloneză (jud. Starojineț), ucrainean, Ilie Guțuleac cunoștea limbile rusă, germană, polonă, ucraineană și română. Fost locotenent în armata austriacă, a luptat în armata naționalistului ucrainean Simeon Petliura și, apoi, în cea a lui Anton Denikin. În aprilie 1920, Guțuleac a venit în România, unde a intrat ca agent în cadrul rezidenței Biroului francez de informații militare din Cernăuți, fiind exploatat concomitent și de DPSG, și de Biroul II militar român. Guțuleac avea o „bandă de ucraineni”, care avea legături cu altele din URSS. Rezidentul lui Guțuleac din punctul

Documentele de arhivă relevă că Niky a coordonat peste Nistru o puternică rețea informativă și contrainformativă, legătura cu agenții făcându-se printr-un sistem ingenios de „curieri” acoperiți drept „contrabandiști”. Astfel, elemente precum Tarak, Vladimir Sabuc sau Gr. Ozarciuc sunt menționate că utilizau în misiunile încredințate „dovezi date de comisarul ajutor Niky Ștefănescu prin care se permite circulația în tot județul”.

⁷ ASRI, dosar nr. 20954, vol. 15, *Statul de serviciu* de la Ministerul Apărării Naționale, întocmit în ianuarie 1931 de Mihail Moruzov, Șeful Serviciului „S”, filele 226-229 și 245.

⁸ ASRI, fond P, dosar 10998, vol. 1, fila 137.

⁹ *Ibidem*, fila 136.

Prin utilizarea unor tactici și metode variate, parte din „contrabandiștii” lui Niky Ștefănescu au reușit să se infiltreze în cadrul diverselor organizații ale statului sovietic, de unde primeau instrucțiuni și reveneau în România ca „agenți sovietici”. Ca urmare, organele noastre speciale reușiseră să dețină un anumit control informativ asupra celulelor comuniste paramilitare înființate de spionajul sovietic pe teritoriul nostru național.

Cămenița-Podolsk reușise să recruteze o funcționară de la GPU (poliția politică sovietică). În anii 1926-1927, Guțuleac apare ca fiind „șeful Centrului de Informații al Armatei române de la Atachi-Soroca”, având misiunea de a controla activitatea centrului sovietic de spionaj de la Iaruga, condusă de un anume Keppler¹⁰. Una dintre sarcinile lui Guțuleac, acoperit și el drept „contrabandist”, era constituirea de „comandouri” ce aveau ca misiune atacarea unor poștalioane sau depozite bancare în scopul obținerii rublelor necesare plății agenturii noastre și a celei „aliată” de peste Nistru¹¹. Pe de altă parte, interesul organelor noastre speciale pentru obținerea de valută sovietică este un indicator al existenței acestei agenturi, ce trebuia plătită în moneda locală pentru a nu fi compromisă. Pe atunci, rublele se obțineau greu și din cauză că România și URSS nu aveau relații oficiale. De altfel, acest model acțional a fost preluat de Niky și oamenii săi chiar de la regimul sovietic, ale cărui comandouri atacau instituțiile statului român și răspândeau teroarea în dreapta Nistrului.

Cert este că, prin utilizarea unor astfel de tactici și metode, parte din „contrabandiștii” lui Niky Ștefănescu au reușit să se infiltreze în cadrul diverselor organizații ale statului sovietic, de unde primeau instrucțiuni și reveneau în România ca „agenți sovietici”. Ca urmare, organele noastre speciale reușiseră să dețină un anumit control informativ asupra celulelor comuniste paramilitare înființate de spionajul sovietic pe teritoriul nostru național.

Referindu-se la activitatea sa din această perioadă, Niky Ștefănescu consemna, la 18 iulie 1924, către șefii săi (cu ocazia unei promovări): „În trecut, am dus o viață nestabilă și nu lipsită de pericole (țin să arăt că am lucrat la Biroul de Cercetări comuniste, atât la Brigăzile din Hotin și Tighina, cât și la Inspectoratul de Siguranță din Chișinău), cu care ocazie am făcut arestări și cercetări în toată Basarabia, **operațiuni de unde nu-mi amintesc să fi lipsit focurile de armă și din care cred că Statul a câștigat (...)**”¹².

Faptele și bravura lui Niky Ștefănescu în serviciul țării sunt confirmate și de șeful Brigăzii de Siguranță Hotin, care a ținut să evidențieze

¹⁰ ASRI, D, dosar 10988, vol. 1, fila 186.

¹¹ *Ibidem*, cota arhivistică 10988, vol. I, fila 134.

¹² ASRI, dosar nr. 20954, vol. 18, f. 121.

următoarele în *Foaia calificativă* a acestuia: „*Vechi și foarte bun ofițer de poliție, specialist în cercetări. A condus și conduce cu multă pricepere Serviciul de informații externe; înzestrat în toate acțiunile sale cu mult tact și discernământ, menținându-și o linie de conduită demnă atât în raporturile cu personalul de serviciu, cât și cu publicul în afară de serviciu. Este foarte conștient și punctual la serviciu. Prin zelul cum a organizat Serviciul de informații externe, a putut face legătura cu oameni din Ucraina prin care a supravegheat bandele teroriste din Basarabia, fapt ce a dus la descoperirea organizației teroriste și a depozitului de munițiuni sovietice din comuna Zorojani, județul Hotin. Pentru această reușită, a fost propus spre decorare, după însuși ordinul verbal al domnului ministru Tătărescu, de către Inspectoratul General de Siguranță Cernăuți. Prin aceleași mijloace, s-au descoperit gazdele grupei teroriste de sub conducerea individului Puiu, care, de trei ani, se găsește în serviciul GPU din Cernăuți [rezidența, n.a.] și care a operat în nordul Basarabiei, afacere care se instrumentează în prezent tot de către acest ofițer de Poliție. Nota generală de calificare: foarte bun*”¹³.

Sugestiv pentru pericolele la care erau expuși agenții români este și nota prin care comandamentul Batalionului I/8 Vânători se interesa la „*dl Niky Ștefănescu dacă agentul din Ucraina care a dat informații despre depozitul de la Zorojani trăiește sau face parte din cei doi agenți omorâți de bolșevici la 3 decembrie 1924*”¹⁴.

RĂSCOALA DE LA TATAR-BUNAR: ATAC SOVIETIC ASUPRA STATULUI ROMÂN

La Serviciul de Informații Externe, Niky Ștefănescu îi avea ca șefi de echipe și pe Gheorghe Stârcea, Mihail Cărare, Ion Ajocu și N. Georgescu. Împreună au avut o contribuție importantă la contracararea și neutralizarea rebeliunii sovietice de la Tatar-Bunar (Tătăraști)¹⁵ – cel mai puternic atac extern asupra statului român de după război. Erau însă pregătiți. Informațiile arătau că la Viena a avut loc *Congresul*

La Serviciul de Informații Externe, Niky Ștefănescu îi avea ca șefi de echipe și pe Gheorghe Stârcea, Mihail Cărare, Ion Ajocu și N. Georgescu. Împreună au avut o contribuție importantă la contracararea și neutralizarea rebeliunii sovietice de la Tatar-Bunar (Tătăraști) – cel mai puternic atac extern asupra statului român de după război.

¹³ Pe larg în Pavel Moraru, *Serviciile secrete și Basarabia, Dicționar 1918-1991*, Editura Militară, București, 2008, p. 291.

¹⁴ ASRI, dosar nr. 20954, vol. 18, f. 151.

¹⁵ Pe larg în Sorin Aparaschivei, *Sistemul național de informații de la Regulamentul Organic și până după Războiul de Reîntregire Națională*, Editura Militară, București, 2018, pp. 411 și urm.

„Răscoala de la Tatar-Bunar nu a fost opera Partidului Comunist din România și nici o manifestare spontană prosovietică și antiromânească a populației locale din Basarabia. Ea a fost declarată de împrejurări externe în următoarele scopuri: la Conferința sovieto-română de la Viena, delegatul URSS a condiționat reluarea raporturilor dintre România și URSS de un plebiscit în Basarabia, adoptând o temă net revizionistă”.

*agenților militari sovietici, sub președinția lui Egoroff, comandantul trupelor sovietice de pe Frontul de Sud, în speță comandantul frontului român, care a dat ordinul pentru provocarea revoluției bolșevice în Basarabia. Iar „dacă răscoala va deveni generală în Basarabia, trupe neregulate din armata sovietică, concentrată la granița română, vor fi trecute peste graniță”¹⁶. Astfel, atacul sovietic contra statului român a început la 12 septembrie 1924, când târgușorul Nicolaevka din jud. Ismail a fost atacat de o bandă formată din 25-30 de indivizi mascați, care au pătruns în sat și i-au împușcat pe primar (Jancovski), pe soția acestuia și doi jandarmi (Ion Costin și Gh. Chirvase). Sătenii au fost adunați în târg (circa 1.000 de persoane), unde li s-a citit un *manifest* semnat de Terente Colomeez, din satul Tașlâc, prin care acesta îi îndemna să lupte contra burgheziei române: „*Bandiții spuneau despre ei că nu sunt bandiți ordinari, ci fac parte din trupele sovietice venite să lupte contra burgheziei române*”. Apoi, au atacat comunele Cișmea, Tatar-Bunar (Tătăraști), Vâlcov, Periprava, Nerusai etc.*

Trupele române au intervenit și au purtat lupte câncene cu bandiții, care erau foarte bine dotați, fiind capturate mii de pistoale și puști noi de proveniență sovietică și germană, tunuri de asalt (demonabile), sute de grenade, bărci cu motor etc. Sute de bandiți au fost arestați și judecați. Ancheta a stabilit că acțiunea a fost îndreptată în mod cert contra statului român, fiind organizată și finanțată de către conducerea sovietică de la Moscova.

Referindu-se la cauzalitatea acestor evenimente, Niky Ștefănescu era de părere că: „*Răscoala de la Tatar-Bunar nu a fost opera Partidului Comunist din România și nici o manifestare spontană prosovietică și antiromânească a populației locale din Basarabia. Ea a fost declarată de împrejurări externe în următoarele scopuri: la Conferința sovieto-română de la Viena, delegatul URSS a condiționat reluarea raporturilor dintre România și URSS de un plebiscit în Basarabia, adoptând o temă net revizionistă. La argumentele istorico-etnografice ale valabilității actului Unirii, invocate de delegatul României și susținute cu simpatie de toate țările civilizate, URSS a opus o teorie politico-socială, susținând că Basarabia s-ar fi pronunțat pentru un regim sovietic. Cum a solicita*

¹⁶ ASRI, D, dosar nr. 8348, filele 7-13.

*anexarea Basarabiei ar fi însemnat să denaturezi cu cinism realitățile, acest delegat a cerut, pur și simplu, autonomia Basarabiei. Eșecul suferit de delegații sovietici, care, în lipsă de argumente, au rupt tratativele, a avut adânci repercusiuni atât în opinia publică mondială, cât și în sufletul populației Rusiei. Statele europene acuzau URSS de obstrucție și șicanare în relațiile internaționale, iar în Rusia se comenta extrem de nefavorabil tendința de izolare a republicii față de vecini. Pentru a justifica restabilirea tezei susținute de delegații comuniști, era necesară o acțiune de răsunet internațional care să se producă în Basarabia. Alegerea regiunii subiectului acestei provocări nu se poate considera un simplu hazard. Ea a fost determinată tocmai de împrejurarea că acolo exista o populație minoritară, ruși și bulgari, care nu începuseră să se asimileze. **Organizarea rebeliunii a fost incredințată nu țăranilor basarabeni, ci unor emisari sovietici care au fost pregătiți timp de șase luni în materie de instruire, conducere și tacticile războiului civil [hibrid, n.a.]. Armamentul, banii și chiar literatura și ștampilele unităților revoluționare au fost făcute în Rusia. Reușita și chiar eșecul rebeliunii de la Tatar-Bunar trebuiau să confirme valabilitatea punctului de vedere al URSS la Conferința de la Viena. Rebeliunea a eșuat lamentabil, ieșind în evidență tocmai imixtiunea statului sovietic în organizarea acestei revolte [subl.a.]”¹⁷.***

Pe de altă parte, eșecul sovietic de la Tatar-Bunar rămâne și un indicator al performanțelor atinse de sistemul nostru național de informații, care a fost capabil să se opună celui mai periculos sistem de spionaj din lume.

ORGANIZAREA COLABORĂRII INFORMATIVE ÎN BASARABIA

În Basarabia, Niky Ștefănescu a continuat să se ocupe de activitatea și colaborarea informativă externă între organele DPSG și cele ale Armatei Române, aici începând activitatea și Mihail Moruzov, care preluase organizarea aparatului tehnic al Serviciului „S” al Armatei Române. Tot Niky Ștefănescu avea în responsabilitate corelarea organelor noastre informative cu cele ale rezidențelor aliate ale *British*

Eșecul sovietic de la Tatar-Bunar rămâne și un indicator al performanțelor atinse de sistemul nostru național de informații, care a fost capabil să se opună celui mai periculos sistem de spionaj din lume.

¹⁷ ASRI, dosar nr. 8724, „Chestiunea Basarabiei, 1930-1939”, vol. 1, f. 62; Niky Ștefănescu, *cauzele rebeliunii de la Tatar-Bunar, raport către Consiliul de Miniștri*, 17 noiembrie 1936, document ce poartă avizul lui Mihail Moruzov.

Poate cel mai important caz anchetat de Niky Ștefănescu, ca șef al Serviciului de Cercetări, a fost cel al comisarului Constantin Tibacu. Niky arăta că a descoperit cazul plecând de la o altă pistă, un anume Al. Caramanov, curier sovietic, ocazie cu care „a descoperit întreaga organizație de spionaj de sub președinția lui Tibacu”.

Intelligence Service și Biroului II francez (informațiile militare) care operau pe spațiul sovietic (sarcinile erau împărțite, pentru a nu exista suprapuneri).

Prin natura acestor atribuții și sarcini, Niky Ștefănescu lucra mai mult la Chișinău, acoperit ca „șef al Serviciului de Cercetări”, însă, potrivit unui document intern din 1 noiembrie 1928, el ocupa aici funcția de șef al **Biroului de Informații al Inspectoratului General al Basarabiei**¹⁸.

Printre reperele activității sale din această perioadă se află descoperirea, în martie 1928, a organizației de spionaj sovietic care își avea reședința în comuna Nagoreni, jud. Hotin. Ancheta a stabilit că organizația era condusă de un anume Gh. Draganiuc, care lucra după directivele date de *Biroul de Spionaj* sovietic din Camenița-Podolsk (Ucraina), având legături și cu alte centre de spionaj sovietic din România, unde erau plătiți rezidenții pentru spionaj – toate acestea fiind identificate și neutralizate¹⁹. Plecând de la acest caz, Niky Ștefănescu a reușit recrutarea lui Vasile Botnariuc (alias Vasile Dogaru), unul dintre liderii Partidului Comunist din România. Acesta a furnizat informații exacte asupra existenței, componenței, organizării și activității tuturor organizațiilor comuniste din nordul Basarabiei. Au fost arestați zeci de agenți ai celulelor paramilitare comuniste, unii instruiți în școli speciale din URSS, fiind descoperite numeroase case conspirative, articole de propagandă și mari cantități de arme, muniții și explozivi²⁰.

Dar, poate cel mai important caz anchetat de Niky Ștefănescu, ca șef al *Serviciului de Cercetări*, a fost cel al comisarului Constantin Tibacu. Niky arăta că a descoperit cazul plecând de la o altă pistă, un anume Al. Caramanov, curier sovietic, ocazie cu care „a descoperit întreaga organizație de spionaj de sub președinția lui Tibacu”²¹. Iată, pe scurt, faptele: Constantin Tibacu a fost prefect al jud. Cetatea Albă (1922) și, apoi, șef de birou la Inspectoratul de Siguranță Chișinău²², deci coleg cu Niky Ștefănescu. În anul 1928, cu ocazia reorganizării

¹⁸ ASRI, dosar nr. 20954, vol. 4, 1 noiembrie 1941, *anchetă Moruzov*, f. 103.

¹⁹ *Ibidem*, vol. 18, f. 120.

²⁰ ASRI, D, dosar nr. 4702, filele 100-113.

²¹ ASRI, dosar nr. 6771, „*Spionaj sovietic, 1942*”, f. 41.

²² Despre *Cazul Tibacu-Caramanov* au scris mai toate ziarele vremii, vezi „*Dimineața*” din 10 mai 1930, „*Universul*” sau „*Lupta*”.

Siguranței Generale a Statului, postul lui Tibacu de la Chișinău a fost desființat, acesta fiind repartizat la un departament din București. Dar, cum familia i-a rămas la Chișinău, noua lume nu-i era deloc familiară lui Tibacu. Singur și presat de griji financiare, încerca din răputeri să se adapteze noilor condiții. Salariul abia dacă îi ajungea, în jur de 8-9.000 lei/lună, fiind împărțit între nevoile zilnice, chirie și familia rămasă departe. Într-o zi din septembrie 1928, lui Tibacu i-a apărut în cale Granic (nume conspirativ Craiu sau Olmozov), un fost coleg de la Siguranța din Chișinău, despre care știa că părăsise serviciul și se stabilise cu familia la Berlin. Surprins să-l vadă, Tibacu s-a împrietenit cu el. Granic i-a povestit că a părăsit, între timp, Germania și lucrează în București, la o mare companie comercială germană, fiind foarte bine plătit. După câteva întâlniri, Tibacu s-a lăsat convins să fie ajutat cu bani de prietenul său mult mai bine plătit. A împrumutat, cu chitanțe, diverse sume, pe care le-a folosit ca să-și vadă familia la Chișinău. Apoi, într-o zi, Granic i-a spus lui Tibacu adevărul: *că, de fapt, este agent sovietic și că are misiunea de a-l recruta*. Văzând că Tibacu se opune, Granic l-a amenințat cu chitanțele compromițătoare și cu faptul că va fi ucis de agenții GPU care-l însoțesc. Astfel, Constantin Tibacu a devenit agent sovietic. Soția sa, Reghina, născută în Polonia, era o femeie foarte frumoasă, iar faptul că l-a ajutat pe soțul ei în activitatea de trădare i-a făcut pe anchetatori să creadă că aceasta i-a fost „livrată” de sovietici lui Tibacu, fiind și ea condamnată la șase luni de închisoare.

Pentru testare și inițiere, Tibacu s-a deplasat la rezidența sovietică din Istanbul, unde s-a întâlnit cu Visevold Balițki²³, șeful GPU ucrainean. Aici, seara petreceau în hoteluri luxoase, iar ziua, Tibacu era instruit în domeniul cifrului și al metodelor folosite de sovietici, totul decurgând foarte bine, avându-se în vedere că Tibacu era deja un profesionist în domeniu. Balițki i-a comunicat lui Tibacu că va trebui să facă orice este posibil pentru a se infiltra în cercul de apropiați al lui Eugen Cristescu, director în Siguranța Statului. Salariul lui Tibacu a fost stabilit la 20.000 de lei lunar, plătiți anticipat, iar dacă avea realizări, putea ajunge la 80.000 lei lunar. Bani veneau via Berlin, unde, mai nou, se mutase și sediul Centralei Sovietice care se ocupa de România.

Într-o zi din septembrie 1928, lui Tibacu i-a apărut în cale Granic (nume conspirativ Craiu sau Olmozov), un fost coleg de la Siguranța din Chișinău, despre care știa că părăsise serviciul și se stabilise cu familia la Berlin. Surprins să-l vadă, Tibacu s-a împrietenit cu el. Granic i-a povestit că a părăsit, între timp, Germania și lucrează în București, la o mare companie comercială germană, fiind foarte bine plătit. După câteva întâlniri, Tibacu s-a lăsat convins să fie ajutat cu bani de prietenul său mult mai bine plătit.

²³ La 1 august 1931, Balitsky Visevold Apolenovici a fost mutat în conducerea GPU Moscova, în locul său, la GPU din Ucraina, a fost numit Stanislav Redens, de origine poloneză.

Pe la sfârșitul anului 1929, sovieticii i-au dat ordin lui Tibacu să sustragă de la Siguranța din București dosarul lui Constantin Dobrogeanu-Gherea, vechi anarhist rus refugiat în România, despre care sovieticii au aflat că fusese denunțat Siguranței de câțiva lideri ai Partidului Comunist din România.

Toamna lui 1928 și primăvara lui 1929 au reprezentat pentru Tibacu o muncă intensă pentru a-și mulțumi noii șefi. În seara de 15 mai 1929, Tibacu chefuia cu șefii săi sovietici la Berlin, unde se afla pentru câteva zile pentru noi instrucțiuni. Unul dintre sovietici, amețit de băutură, i-a mărturisit lui Tibacu că Inspectoratul General de Siguranță Chișinău era infiltrat cu sovietici, că fiecare din rapoartele secrete ale Inspectoratului era bătut la mașină în trei exemplare: unul rămânea la Inspectorat, al doilea pleca la Direcția din București, iar cel de-al treilea ajungea direct la... Moscova! Apoi, surprinzător, Tibacu a avut ocazia să-i cunoască pe mai mulți dintre foștii săi colegi de la Inspectoratele de Siguranță din Basarabia și Bucovina care lucrau, acum, pentru sovietici.

La Berlin, Tibacu a primit ca noi însărcinări întocmirea de liste cu personalitățile române din ministere și Siguranța Generală care ar fi putut fi racolate de sovietici și bine plătite. De exemplu, pentru Eugen Cristescu, în caz că putea fi racolat, sovieticii au prevăzut un salariu lunar de 100.000 de lei. De altfel, pe urma lui Eugen Cristescu, GPU l-a pus pe agentul Kirilov, care avea sarcina de a-l racola. Când Constantin Tibacu i-a răspuns acestuia că treaba este imposibilă, Kirilov i-a replicat lui Tibacu că: „*Sovietele au oameni în România la care el nici nu poate gândi și nici nu-i poate bănuși, care au să încerce atragerea lui Cristescu*”.

Sovieticii se mai interesau și de Mihail Moruzov și Vintilă Ionescu (șeful contraspionajului din Siguranță), Tibacu fiind chestionat dacă-i cunoaște pe aceștia. A răspuns negativ, deși Tibacu, fiind din Tulcea, îl știa pe Mihail Moruzov, cu care fusese chiar coleg de școală (ambii aveau mame de etnie bulgară, n.a.). Conform lui Tibacu, sovieticii erau îngrijorați de agilitatea inspectorului general Vintilă Ionescu, pe care-l considerau „*cel mai priceput funcționar al Siguranței române*”.

Pe la sfârșitul anului 1929, sovieticii i-au dat ordin lui Tibacu să sustragă de la Siguranța din București dosarul lui Constantin Dobrogeanu-Gherea, vechi anarhist rus refugiat în România, despre care sovieticii au aflat că fusese denunțat Siguranței de câțiva lideri ai Partidului Comunist din România (vezi, mai sus, Vasile Botnariuc, n.a.). Vinovații trebuiau aflați și atrași în URSS pentru a fi pedepsiți. Cum treaba era extrem de grea, dosarul aflându-se închis în fișetul personal la lui Eugen Cristescu, la București a sosit și Balițki. Planul însă nu a putut fi pus în aplicare și Tibacu a ratat contactele cu legăturile sale din București. Îngrijorat, el a plecat la Chișinău.

În noaptea de 8 februarie 1930, după investigații și filaje care au durat luni de zile, Niky Ștefănescu și agenții Siguranței din Chișinău i-au bătut la poartă pentru a-l aresta. Constantin Tibacu a fost condamnat la 10 ani de temniță (fiind eliberat în anul 1938). La anchetă, acesta a încercat să-și minimizeze activitatea, dar Niky Ștefănescu și Serviciul său au stabilit că acesta a lucrat sub coordonarea unor persoane importante din spionajul sovietic: Leplievsky, din Harkov, șeful GPU din toată Ucraina; Vladimir Petrovici Karaolin, șeful de informații externe (INO) din Harkov; Vladimir Maximovici Piescariov, șeful informațiilor externe din Odessa²⁴.

Însă, ancheta din cazul Tibacu nu s-a oprit aici și a zguduit întreaga conducere a Inspectoratului General de Siguranță al Basarabiei. Pe fir au intrat Mihail Moruzov și Serviciul „S” al Armatei Române, care au stabilit că principal vinovat era și Zaharia Husărescu, șeful Inspectoratului de Siguranță Basarabia, care a fost schimbat din funcție.

CARIERA ÎN SERVICIUL „S” (ECRET) AL ARMATEI ROMÂNE (1931-1940)

Faptul că Niky Ștefănescu colabora tot mai strâns cu organele informative ale Armatei Române, în speță cu Mihail Moruzov, nu era deplin agreat de unii șefi din Siguranță. Niky Ștefănescu a fost acuzat de tot feluri de abuzuri²⁵. În acest context, la sfârșitul anului 1930, Mihail Moruzov i-a făcut o ofertă de nerefuzat. Demisia lui Niky Ștefănescu a provocat un adevărat șoc atât în Siguranță, cât și în opinia publică; până și ziarul de limba rusă „Slova Basarabiei” titrând: „Ștefănescu este unul din **stâlpii** Siguranței, el a descoperit o mulțime de organizații de spionaj și comuniste. A fost decorat cu câteva ordine. În zilele acestea, a fost decorat a doua oară cu ordinul Coroana României, iar plecarea lui din Siguranță a fost ceva neașteptat chiar și pentru șefii lui. Inspectorul General Maimuca a trimis o telegramă la București, cerând a nu se da curs demisiei lui Ștefănescu”²⁶.

²⁴ ASRI, fond D, dosar nr. 7328, referitor la Activitatea SSI român despre activitatea serviciului de informații sovietic în România, Bulgaria, Turcia, Ungaria, Austria (...) anii 1918-1942, filele 44-53 și altele.

²⁵ Pe larg, despre acestea, în Pavel Moraru, *Serviciile secrete și Basarabia, Dicționar 1918-1991*, op. cit., p. 290.

²⁶ *Ibidem*, p. 293.

În noaptea de 8 februarie 1930, după investigații și filaje care au durat luni de zile, Niky Ștefănescu și agenții Siguranței din Chișinău i-au bătut la poartă pentru a-l aresta. Constantin Tibacu a fost condamnat la 10 ani de temniță (fiind eliberat în anul 1938). La anchetă, acesta a încercat să-și minimizeze activitatea, dar Niky Ștefănescu și Serviciul său au stabilit că acesta a lucrat sub coordonarea unor persoane importante din spionajul sovietic.

De la 1 ianuarie 1931, Niky Ștefănescu a trecut la Secția a II-a din Marele Stat Major al Armatei Române, unde, de ceva timp, Mihail Moruzov organiza și conducea Serviciul „S” – o instituție mixtă (militari și civili) adaptată amenințărilor de tip hibrid (politico-militare) proliferate de statul sovietic la adresa integrității teritoriului și regimului politic din România.

Așadar, de la 1 ianuarie 1931, Niky Ștefănescu a trecut la Secția a II-a din Marele Stat Major al Armatei Române, unde, de ceva timp, Mihail Moruzov organiza și conducea Serviciul „S” – o instituție mixtă (militari și civili) adaptată amenințărilor de tip hibrid (politico-militare) proliferate de statul sovietic la adresa integrității teritoriului și regimului politic din România.

Conform *statului de serviciu* de la Ministerul Apărării Naționale (întocmit de Mihail Moruzov), Nicolae Ștefănescu – conspirativ „I. Popescu” – a fost numit în funcția de șef de echipă la Serviciul Secret al Marelui Stat Major. Următoarele funcții îndeplinite de acesta au fost: de la 1 iulie 1934, Director Clasa a II-a (Decizia nr. 833 S[ecret]); de la 1 aprilie 1937, Director Clasa I (Decizia nr. 355 S) până în ziua de 5 septembrie 1940, când a fost destituit. La rubrica *diverse* din același document s-a adăugat: „N. Ștefănescu a fost trecut în cadrul descoperit la 22 noiembrie 1933, prin Ordinul de zi nr. 141 al Marelui Stat Major”²⁷.

La Marele Stat Major al Armatei Române, Niky Ștefănescu a început activitatea în cadrul *Centrului de Informații Chișinău* („B”) ca ajutor și prim-colaborator al șefului centrului, maiorul Constantin A. Râpeanu. Raza de acțiune a Centrului „B” se întindea pe lungul Nistrului, de la Atachi-Soroca până la Cetatea Albă, având ca singur obiectiv: *cunoașterea situației politice și militare a URSS*. Niky lucra direct cu șefii de agenți din Soroca, Orhei, Lăpușna, Tighina și Akerman (Cetatea Albă). Pe lângă informatorul Vasile Botnariuc amintit mai sus, era ajutat și de Dora Constantinescu, fostă cântăreață la operele din Paris și Londra, care era gazdă, la conacul moșiei sale din comuna Târnavă, jud. Soroca, a diferite persoane din lumea mondenă a Capitalei, printre care doamna Seletzki, din faimoasa afacere Skoda (în care statul român a aflat jocul dublu al cehoslovacilor în relația lor de „*aliați*” cu România). Niky continua să lucreze și cu Ilie Guțuleac, cu grecul Gheorghe Caragunopolus – „*care avea urme de gloanțe la cap dintr-o captură a sa la Ovidiopol – Ucraina și din care a reușit să scape rănit*”²⁸, cu Niculae Cociubei (*Printul*) – unul dintre cei mai buni spioni pe spațiul sovietic, conspirativ „*Arghir*”, acesta făcând parte

²⁷ ASRI, fond P, dosar 20954, vol. 15, filele 226-229.

²⁸ Arhivele Naționale ale României (în continuare, ANR), Inv. 2349, DGP (Direcția Generală a Poliției), dosar nr. 58/1920.

din aristocrația rusă, culegând informații din rândul emigrației ruse la Varșovia, Viena, Hamburg și Berlin.

Ca amuzament, Niky Ștefănescu îl utiliza ca informator și pe celebrul tenor de talie mondială Gogu Ștefănescu. Acesta concerta la „Radio București” și efectua frecvent turnee în Italia, Franța și chiar în Rusia sovietică, de unde aduna informații pentru Niky Ștefănescu și Mihail Moruzov. Deși, în actele de la Marele Stat Major, nu figurează ca având vreun frate, Niky și Gogu se „afișau” în această ipostază pe la diverse evenimente mondene, marele tenor afirmând unor apropiați că era „sponsorizat de fratele mai mare din Siguranță”²⁹.

PRINCIPALELE DIRECȚII DE ACȚIUNE ÎN FRUNTEA SERVICIULUI „S” AL ARMATEI ROMÂNIEI

La venirea lui Niky Ștefănescu la Serviciul „S” al Armatei Române, Secția II (Contrainformații) era condusă de un anume „Vasea Potapov”, nepot al lui Mihail Moruzov, despre care cunosătorii afirmau că „a murit mai târziu într-un ospiciu”. Probabil că acesta era conspirativul lui Gheorghe Moruzov, vechi agent al Siguranței și fiu al preotului Simeon Moruzov, frate cu Mihail.

Abia în anul 1932, Niky Ștefănescu a preluat conducerea Secției Contrainformații din Serviciul „S”, mai cu seamă latura contraspionajului³⁰. El era ajutat aici de comisarul Gheorghe Comșa, trecut și el în cadrul armatei. La Serviciu, Niky Ștefănescu era socotit ca fiind primul funcționar după Mihail Moruzov: „Când era cazul unei misiuni mai dificile, care depășea atribuțiile de contrainformații, lui Niky Ștefănescu i se încredința. După cum, atunci când era o problemă mai complicată, Moruzov, care, de obicei, nu se sfătuia cu nimeni, se sfătuia cu el”³¹.

Prioritatea lui Niky Ștefănescu a rămas „problema sovietică”. La 20 mai 1933, el a întocmit un referat în care avertiza că sovieticii își reorganizau aparatul de spionaj, sens în care au inițiat colaborări contra României și cu spionajul italian: „Din informațiile pe care le avem, reiese că sovietele au creat la Viena un Centru de Spionaj, Propagandă și Agitație, a cărui rază de activitate este România,

În anul 1932,
Niky Ștefănescu
a preluat
conducerea
Secției
Contrainformații
din Serviciul „S”,
mai cu
seamă latura
contraspionajului.
El era ajutat aici
de comisarul
Gheorghe
Comșa, trecut
și el în cadrul
armatei.
La Serviciu,
Niky Ștefănescu
era socotit ca
fiind primul
funcționar, după
Mihail Moruzov.

²⁹ ASRI, dosar D, cota arhivistică 10 988, vol. I, fila 134.

³⁰ ANR, Inv. 2379, dosar nr. 6/1929, declarație – Victor Siminel, f. 7.

³¹ ASRI, dosar nr. 20954, vol. 15, ff. 222-225.

Ca reacție la cleștele informativ sovietic, Niky Ștefănescu avea drept strategie plierea contraspionajului român pe spionajul sovietic în toate centrele de difuzare a acestuia.

Iugoslavia și Peninsula Balcanică. Centrul este camuflat pe lângă Ambasada sovietică din Viena și are trei secții: 1) Secția Comunistă; 2) Secția de Agitație, în sânul minorităților balcanice, inclusiv în România și Iugoslavia; 3) Secția de Spionaj. Primele două secții au conducători speciali, subordonați reprezentantului sovietic, cea de a treia secție s-a creat prin colaborarea în materie de spionaj a Razvedupr-ului [spionajul militar, n.a.] cu Serviciul de Spionaj italian. Pentru a duce la îndeplinire această misiune, secția se folosește ca acoperire de reprezentanții agențiilor TASS și IMPRECOR; își mai dau concursul și casele SCHENKER CO. [germană]; DERUT [societate ruso-germană] și RATO [societate austro-rusă], toate au sedii sau filiale la Viena. De ajutor este și MOPR [Ajutorul Roșu Internațional] și societatea INTURIST”³².

Ca reacție la cleștele informativ sovietic, Niky Ștefănescu avea drept strategie plierea contraspionajului român pe spionajul sovietic în toate centrele de difuzare a acestuia, inclusiv prin penetrarea acestuia la el acasă, în URSS. Pentru aceasta, Serviciul „S” trebuia să-și extindă parteneriatele externe de colaborare și schimb de informații.

Ca urmare, în iunie 1933, Niki Ștefănescu s-a întâlnit la Belgrad cu generalul Romanovsky și colonelul Durov, foste cadre ale armatei țariste (ruși albi) retrase în Iugoslavia, în scopul unei înțelegeri informative antisovietice. Niky Ștefănescu îi raporta lui Mihail Moruzov următoarele: „Gl. Romanovsky, cât a fost șef al Marelui Stat Major Rus, a utilizat o serie de agenți care locuiesc azi în diferite țări din Europa. După lovitura de stat din octombrie 1917, a întrerupt legătura cu aceștia, dar, în anul 1932, împreună cu Durov, a reluat legătura cu o parte dintre aceștia și au adunat o serie de materiale. Cred că se poate avea încredere în Romanovsky, iar Durov, care pare specialist în informații, este acela care dirijează activitatea aparatului informativ al generalului Romanovsky. Durov este un om abil, șiret și sensibil la informațiile care i se dau. (...) La un moment dat, le-am cerut celor doi să-mi predea aparatul lor informativ [inclusiv pe spațiul sovietic, n.a.], arătându-le imensul serviciu ce-l pot aduce ideologiei antisovietice. (...) Am observat că aparatul informativ al lui Romanovsky a reușit să

³² ASRI, fond D, dosar nr. 7181, Activitatea Kominternului și spionajul sovietic în România și alte țări, 1925-1940, filele 148-149.

se introducă în Legația sovietică [din Viena, n.a.] și că poate procura informații și fotografii cu privire la activitatea sovietelor în România. S-a căzut de acord ca finanțarea agenților de la Viena să nu aibă caracterul unei salarizări, pentru a nu transforma în profesioniști pe acești oameni care activează doar de dragul ideii. Durov a propus ca activitatea agenturii să fie dirijată de la Belgrad, însă i-am replicat că aceasta ar putea crea probleme cu iugoslavii. S-a ajuns la soluția ca Durov să plece la Viena și să predea agentura lor de la Legația sovietică delegatului nostru la Viena, care va avea sarcina să o instruiască pe loc. Romanovsky mi-a spus că are legături și la Praga, însă trebuie verificate, că mai are legături în orașele sovietice: Kiev, Tiflis, Rostov, Vladicaucuz și Odessa. Romanovsky mi-a comunicat că s-a convins de starea reală a relațiilor româno-ruse și ar fi dispus să înceapă activitatea în această direcție cu condiția să se asigure completa discreție, iar din materialul obținut lui să-i revină partea privitoare la starea spiritelor din Armata Roșie și în rândul UTC, iar materialele militare să revină în întregime românilor”³³.

Apoi, Niky Ștefănescu s-a deplasat în Turcia, încheind și aici un *acord de colaborare* informativă antisovietică. S-a convenit ca schimbul de informații între Serviciul „S” al Armatei Române și Siguranța Generală din România, respectiv Direcția Siguranței Generale din Turcia, să aibă loc „conform contrapropunerilor” părții turce din „adresa nr. 229 din 20 octombrie 1933”, referitoare la „cifrarea corespondenței telegrafice”³⁴.

Dinspre Bulgaria, Niky Ștefănescu a stabilit că principalul pericol pentru România îl reprezenta Organizația Revoluționară Dobrogeană (DRO), de orientare comunistă, susținută și finanțată clandestin atât de guvernul bulgar, cât și de cel din URSS. Activitatea DRO era coordonată de secția a II-a a Marelui Stat Major al armatei bulgare, care organizase, la Silistra, un „centru de spionaj, propagandă și teroare”, pus sub „ordinele” avocatului Asparuh Aidemirski, președintele DRO, și a lui Kiril Mauloff, fost deputat bulgar în Parlamentul României, plecat la vecini în anul 1928 și angajat la Marele Stat Major bulgar. Cum, în toamna anului 1933, acest centru începuse deja o acțiune

Dinspre Bulgaria,
Niky Ștefănescu
a stabilit că
principalul
pericol pentru
România îl
reprezenta
Organizația
Revoluționară
Dobrogeană,
de orientare
comunistă,
susținută și
finanțată
clandestin atât
de guvernul
bulgar, cât și de
cel din URSS.

³³ *Ibidem*, Referat, 19 iunie 1933, întocmit de Niky Ștefănescu, șeful Secției Contrainformații, filele 151-153.

³⁴ ASRI, fond D, dosar nr. 9279, vol. 1, fila 158.

virulentă contra României, problema a fost preluată de Serviciul „S” și Mihail Moruzov. De remarcat că, în chestiunea DRO, Mihail Moruzov o controla informativ chiar pe soția fostului senator „bulgar” Hristu Toncof din Bazargic, la origine rusoaică³⁵.

COLABORAREA DINTRE SERVICIUL „S” ȘI SERVICIUL DE INFORMAȚII AL ARMATEI GERMANE (ABWEHR)

În ceea ce privește Germania, primele colaborări și schimburi de informații între Serviciul „S” român și Serviciul de informații al armatei germane (Abwehr) au avut loc în cazul agentului sovietic Peter Urban. În decembrie 1936, acesta a fost depistat de Serviciul „S” în momentul când încerca să intre în contact cu ofițeri din Marele Stat Major român și cu membri ai Legației Germaniei la București spre a-și oferi serviciile.

În ceea ce privește Germania, primele colaborări și schimburi de informații între Serviciul „S” român și Serviciul de informații al armatei germane (*Abwehr*) au avut loc în cazul agentului sovietic Peter Urban. În decembrie 1936, acesta a fost depistat de Serviciul „S” în momentul când încerca să intre în contact cu ofițeri din Marele Stat Major român și cu membri ai Legației Germaniei la București spre a-și oferi serviciile. Niky Ștefănescu a cercetat cazul și a stabilit că respectivul era în realitate Akoș Domany, sas din Brașov, condamnat, în urmă cu doi ani, pentru fals. Aflat în închisoare (la Aiud), Domany l-a cunoscut pe Emil Bodnăraș, venit, în anul 1934, din URSS, fraudulos în România și care activa intens în *Secția Română* a Serviciului de spionaj sovietic și în *Internaționala Comunistă*. Sesizând că Akoș Domany era german de origine, Emil Bodnăraș (cu mamă de origine germană) l-a recrutat și l-a prezentat, apoi, Legației sovietice prin fratele său, Emanoil Bodnăraș. Legația sovietică l-a instruit pe Domany să se prezinte la Legația germană din București și să caute să se infiltreze în Marele Stat Major german, solicitând o întrevvedere cu personaje importante sub motivul că are ceva stringent de comunicat care interesează Înaltul Comandament German. În plasa spionajului sovietic a căzut Von Pochhammer, consilier la Legația germană din București, care, auzind despre ce era vorba, l-a trimis pe Domany la Berlin, comunicând Centralei sale că respectivul are legături cu Serviciul de spionaj sovietic și că dorește să furnizeze informații importante Marelui Stat Major german. De la Berlin, Domany a fost trimis la București cu pașaport german, pe numele Urban. Aici, el a încercat să ia legătura cu Serviciul „S” român, dându-se drept trimis al Marelui Stat Major german. Prin acest plan, preciza ulterior Mihail

³⁵ ASRI, dosar nr. 10 998, vol. II, f. 202.

Moruzov, sovietele doreau să-l prezinte pe Urban germanilor ca pe un troțkist (Leon Troțki era în conflict cu Stalin, n.a.) și să-l infiltreze, astfel, în Marele Stat Major german și în Serviciul „S” român, cărora să le livreze materiale *pregătite* de Moscova și, totodată, să strângă „*dovezi compromițătoare*” privind *legăturile ascunse* româno-germane, pe care să le prezinte Franței și Marii Britanii pentru a deteriora relațiile României cu aceste state. La percheziție, s-a găsit asupra lui Urban și un extras dintr-un plan sovietic asupra *tacticii insurecției armate în România* (lupta de stradă), document elaborat de Emil Bodnăraș cu concursul agenților sovietici. S-a mai stabilit că Emil Bodnăraș lua contact, din închisoare, cu Moscova, prin Legația sovietică de la București, care-i trimitea bani și instrucțiuni prin fratele său. Tot Emanoil era cel care ducea la Legația sovietică rapoartele lui Emil din închisoare asupra situației reale a Partidului Comunist din România în urma arestărilor, precum și alte date despre comuniști și spionii sovietici arestați³⁶.

După finalizarea anchetei în acest caz, Niky Ștefănescu s-a deplasat în Germania pentru a avertiza în chestiune *Abwehr*-ul și, dacă germanii erau deschiși, să fie încheiat un *acord de colaborare informativă* (antisovietică) între serviciul german și Serviciul „S” din România.

O altă împrejurare care a dus la cimentarea colaborării noastre informative cu germanii a fost „*cazul Dorman*”, petrecut în iarna anilor 1936-1937. Dorman (numele era conspirativ), fost colonel țarist, s-a dat drept „*reprezentant*” al guvernului mexican pentru a face unele achiziții de avioane vechi de la statul român, în valoare de sute de milioane de lei. Dar, Serviciul „S” român a descoperit că Dorman se afla, de fapt, în serviciul de spionaj sovietic, iar avioanele achiziționate luau drumul Spaniei, unde serveau pentru dotarea brigăzilor bolșevice (internaționale) care luptau în *războiul civil* din această țară. Românii au descoperit că Dorman efectuase deja achiziții similare și în Germania, informând, în acest sens, *Abwehr*-ul. La Berlin a plecat tot Niky Ștefănescu, ocazie cu care a fost primit și de conducerea *Gestapo* (poliția politică a regimului lui Adolf Hitler)³⁷.

O altă
împrejurare
care a dus la
cimentarea
colaborării
noastre
informative cu
germanii a fost
„cazul Dorman”,
petrecut în iarna
anilor 1936-1937.

Dorman
(numele era
conspirativ), fost
colonel țarist,
s-a dat drept
„reprezentant”
al guvernului
mexican pentru
a face unele
achiziții de
avioane vechi de
la statul român,
în valoare de
sute de milioane
de lei.

³⁶ Sursă consultată de autor într-o colecție privată.

³⁷ ASRI, dosar nr. 20954, vol. 1-21.

La 21 februarie 1937, Niky Ștefănescu și echipa sa au asistat la parada „Zilei Eroilor”, eveniment la care a participat însuși Adolf Hitler, însoțit de mareșalul August von Mackensen. Una dintre concluziile părții române era că „schimbul de informații militare privind URSS, făcut în cel mai strict secret, a fost sincer și fără rezerve, iar în viitor, cantitatea și calitatea vor crește; că autoritățile germane, pentru a avea informații cât mai multe asupra URSS, vor fi dispuse la un aranjament precis și durabil”.

La începutul lui ianuarie 1937, Niky Ștefănescu s-a deplasat incognito la Berlin, pentru a fixa o întâlnire cu șefii spionajului german. În luna următoare, o echipă a Serviciului „S”(ecret) al Armatei Române a făcut o vizită cu caracter strict secret la sediul *Abwehr*-ului, sub „motivul” procurării de aparate tehnice necesare Serviciului, dar cu scopul real: *stabilirea unor contacte de cooperare informativă pe Frontul de Est (antisovietic) cu partea germană*. Deși era „subșeful Serviciului Secret și șeful Secției de Contrainformații”, adică numărul 2 în Serviciul „S” după Moruzov, de această dată, Niky Ștefănescu s-a prezentat părții germane drept un simplu „funcționar civil, specialist în chestiuni militare ale Frontului de Est”, probabil sub conspirativul „I. Popescu”. Pentru a deruta partea germană, acesteia i-a fost prezentat ca șef oficial al echipei române maiorul Ionescu-Micandru Constantin, însoțit de cpt. ing. Dumitru Son și cpt. ing. Mihai Șerbănescu (românii bănuiau că și ofițerii germani aveau nume conspirative)³⁸.

Niky Ștefănescu a luat contact cu maiorul von Krienitz, care s-a recomandat a fi „ajutorul” amiralului Wilhelm Canaris – șeful Secției Informații din Marele Stat Major al Armatei Germane (*Abwehr*). Partea română a vizitat și sediul *Gestapo*, unde a fost primită de dr. Best, care și-a arătat deplina satisfacție pentru acest început de colaborare, mai ales că Rusia sovietică avea graniță comună cu România, și a propus ca ing. Son și ing. Șerbănescu³⁹ să facă practică la Berlin, la *Gestapo*, și să folosească aparatele acestuia. La 21 februarie 1937, Niky Ștefănescu și echipa sa au asistat la parada „Zilei Eroilor”, eveniment la care a participat însuși Adolf Hitler, însoțit de mareșalul August von Mackensen. Una dintre concluziile părții române era că „schimbul de informații militare privind URSS, făcut în cel mai strict secret, a fost sincer și fără rezerve, iar în viitor, cantitatea și calitatea vor crește; că autoritățile germane, pentru a avea informații cât mai multe asupra URSS, vor fi dispuse la un aranjament precis și durabil”⁴⁰.

³⁸ ASRI, D, dosar nr. 3694, filele 20-32, *Darea de seamă asupra călătoriei la Berlin, 12-24 februarie 1937*.

³⁹ La 1 noiembrie 1936, ing. cpt. Mihai Șerbănescu a devenit ajutor al șefului *Serviciului Tehnic* din Serviciul „S” și, împreună cu ing. cpt. Son, au procedat la dotarea Serviciului cu mașini, aparate și materiale tehnice moderne pe care le-au procurat din Germania.

⁴⁰ ASRI, D, dosar nr. 3694, filele 20-32, *Darea de seamă asupra călătoriei la Berlin, 12-24 februarie 1937*; sau ANR, Inv. 2379, dosar nr. 24/1937, f. 23 și urm.

REORGANIZAREA SECȚIEI CONTRAINFORMAȚII

În ceea ce privește *organizatorul și formatorul* Niky Ștefănescu, iată câteva impresii ale lui Eugen Cristescu: „*Niky Ștefănescu, fire inteligentă și întreprinzătoare, a scos Secția Contrainformații din rutină, reorganizând-o complet, a introdus o serie de inovații tehnice și i-a adus aici pe Scarlat Grigoriu, Ștefan Enescu și Nicolae Stănescu*”, viitoare nume grele în contraspionajul românesc. La reorganizare, „*contribuie în mare măsură și Marele Stat Major, atât ca directive și plan de căutare, cât și în dotarea cu personal*”⁴¹. *Echipele de contraspionaj erau conduse direct de Niky Ștefănescu. Cele pentru curente subversive se aflau sub coordonarea lui Gheorghe Comșa; cele de filaj, conduse de Albu [nume real Gheorghe Untăreanu] – Rizescu [Constantin] etc. Ele aveau în componență echipe volante, cu organizare aparte, de asemenea și echipe pentru supravegherea și filajul misiunilor diplomatice străine. De pildă, pentru supravegherea misiunii diplomatice a URSS, Niky Ștefănescu și Mihail Moruzov au alcătuit o echipă specială, formată din cele mai bune elemente. Totodată, echipele Serviciului „S” au infiltrat cu elemente informative speciale aproape întreg aparatul nostru diplomatic din străinătate. Ca urmare – sublinia Eugen Cristescu –, «Secția Contrainformații devine foarte puternică, posedând un personal numeros, temeinic format la Școala de cadre a Serviciului S, după cele mai moderne metode de instruire»*⁴².

Mai completăm că toată această reorganizare s-a făcut temeinic și după criterii raționale, științifice, după consultarea unui vast material documentar asupra altor servicii de informații, mai cu seamă a datelor privind organizarea *British Intelligence Service*, Biroul II-francez și a FBI american, plus datele culese asupra serviciilor de informații vecine: polonez, ungar, bulgar, sârb și cehoslovac.

Însă, această activitate a întâmpinat opoziția crâncenă a Ministerului de Externe, îndeosebi pe cea a lui Nicolae Titulescu, care, în anii 1934-1936, era factorul dominant al diplomației noastre și care acuza Serviciul „S” că, prin infiltrarea în aparatul de externe al țării,

Niky Ștefănescu, fire inteligentă și întreprinzătoare, a scos Secția Contrainformații din rutină, reorganizând-o complet, a introdus o serie de inovații tehnice și i-a adus aici pe Scarlat Grigoriu, Ștefan Enescu și Nicolae Stănescu.

⁴¹ ASRI, dosar nr. 17474, vol. 1, diverse *declarații* făcute de Eugen Cristescu, filele 10-V.

⁴² *Ibidem*, filele 7-45.

Afacerea Butenko: la 6 februarie 1938, Hrisanfovici Theodor Butenko, abia numitul însărcinat sovietic cu afaceri al Legației sovietice în România, a dispărut de la locuința sa particulară. A doua zi, la orele 16.00, Vladimir Bodrov, atașat de presă și reprezentant al „TASS”, dar și cel care asigura supravegherea contrainformativă a personalului sovietic, s-a prezentat la Ministerul Afacerilor Externe al României pentru a semnala „disparația” diplomatului.

nu se respectă „*principiile diplomatice*”⁴³. Or, Mihail Moruzov, care nu agreea pro-sovietismul arătat de Titulescu și nu dorea niciun fel de relații cu regimul sovietic, a canalizat aproape întreaga activitate informativă și contrainformativă a Serviciului „S” împotriva URSS. Încă din prima zi de la reluarea relațiilor diplomatice cu sovieticii (decembrie 1934), Legația acestora din București a fost supusă unei stricte supravegheri și filaj, acțiune condusă personal de Niky Ștefănescu⁴⁴. De asemenea, o echipă de supraveghere „*antisovietică*”, sub conducerea lui Niky Ștefănescu, se deplasa frecvent la Legația Regală a României de la Geneva, la sediul Ligii Națiunilor, unde activa Titulescu, purtând asupra sa o „*valiză diplomatică blindată*” care avea inclus un post de radio-emisie⁴⁵.

Nicolae Titulescu a protestat față de această „*suspectare*” a activității sale și, văzând că nu era posibilă înlăturarea echipei de supraveghere, a cerut măcar ca respectiva echipă să fie condusă de Gheorghe Cristescu, fratele lui Eugen Cristescu, de la Siguranță. Gheorghe Cristescu se afla la Paris de mai mulți ani, trimis de Moruzov, pentru desăvârșirea specializării sale tehnice în cadrul Serviciului „S”. Titulescu avea încredere în Gheorghe Cristescu, pe care îl vedea ca pe un element format la școala franceză, iar Franța, la vremea aceea, dezvoltase relații cu sovieticii. Prin Niky Ștefănescu, Gheorghe Cristescu reușise fotocopierea clandestină a *Protocoalelor Dezarmării pentru Conferința de la Geneva*, care, la ordinul lui Moruzov, au fost predate personal lui Nicolae Titulescu, fiindu-i de mare ajutor diplomatului român în negocierile anevoioase la care a participat⁴⁶.

AFACEREA BUTENKO

Afacerea Butenko: la 6 februarie 1938, Hrisanfovici Theodor Butenko, abia numitul însărcinat sovietic cu afaceri al Legației sovietice în România, a dispărut de la locuința sa particulară. A doua zi, la orele 16.00, Vladimir Bodrov, atașat de presă și reprezentant al „TASS”, dar și cel care asigura supravegherea contrainformativă a personalului sovietic,

⁴³ *Ibidem.*

⁴⁴ *Ibidem.*

⁴⁵ *Ibidem.*

⁴⁶ *Ibidem.*

s-a prezentat la Ministerul Afacerilor Externe al României pentru a semnala „disparația” diplomatului.

În următoarele zile, presa sovietică și guvernul sovietic au atacat virulent din toate direcțiile, amenințând autoritățile române cu intervenția armată pentru a-l „elibera pe tov. Butenko”, caracterizat drept „un prieten personal al tovarășului Stalin, răpit de imperiaștii de la București”⁴⁷.

Apoi, stupoare: la 14 februarie 1938, presa italiană a anunțat că Butenko se află la Roma și că a plecat din proprie inițiativă, din cauză că urma să fie suprimat de un agent al GPU (poliția politică sovietică).

Dar, iată, pe scurt, faptele acestui episod: Serviciul „S” avea date certe că GPU urma să-l înlăture pe Butenko (prin agentul Vasile Thumanov, sosit în acest sens de la Legația sovietică din Praga). Planul sovietic prevedea un *ultimatum* și, eventual, o intervenție armată pentru ocuparea Basarabiei. Prevenit de partea română, Butenko a „dezertat” și a stat ascuns vreme de patru zile acasă la Mihail Moruzov (str. Sofia nr. 17), unde a fost interogată de Niky Ștefănescu cu privire la rețelele informative sovietice în România, agenți de influență etc. De asemenea, Th. Butenko a lăsat mai multe scrisori (olografe), în care și-a exprimat motivele gestului. Una dintre ele i-a fost adresată Regelui Carol al II-lea, scrisoare din care redăm următorul pasaj: „Sire, părăsind granițele țării, destinele căreia sunt încredințate Augustelor Voastre mâini, sunt profund fericit că numai pe teritoriul ei m-am deșteptat din apăsatul vis rău bolșevic ce-mi sfâșia inima de câțiva ani. (...) În activitatea mea viitoare și în calitate de intelectual ucrainean, doritor de fericire pentru acest popor martir, aș fi foarte fericit dacă aș putea aduce cel mai mic serviciu Majestății Voastre, încredințat fiind că între Ucraina dezrobită de bolșevici și Regatul Majestății Voastre se vor stabili legături de strânsă prietenie și de înțelegere reciprocă. (...) Sire, la 6 februarie, ora 7 seara, eu, șeful misiunii sovietice din București, am părăsit pentru totdeauna clădirea Legației URSS, pentru a cădea la Augustele Voastre picioare, rugând pe Majestatea Voastră să-mi acorde refugiu și aducându-Vă spovedania mea, din care se va vedea cum eu, cetățean rus, în vârstă de 33 ani, am fost târât pe calea

⁴⁷ ASRI, dosar nr. 20954, vol. 14, ff. 150 și urm.

*infernală a bolșevismului, cât și motivele care m-au determinat să mă rup de voie de ei. Persoana Mea (...)*⁴⁸. Mai mult, Regele Carol al II-lea l-a primit în secret pe Th. Butenko.

Mai reiese din documente că, inițial, Butenko a cerut protecția guvernului Octavian Goga, dar protestul Moscovei a fost atât de energic, încât, pentru a detensiona situația, guvernul nostru a demisionat și a fost nevoie să se negocieze urgent cu puteri mai mari, Italia și Germania, pentru preluarea lui Butenko.

La 10 februarie 1938, la punctul de frontieră Jimbolia, în tabelul referitor la trecerile de persoane spre Iugoslavia apare numele „Niky Ștefănescu, director, supus român”, însoțindu-l pe un anume „Mircea Ioan Dobrescu, cu pașaportul nr. 255014/938, eliberat de Ministerul de Interne”, nimeni altul decât... celebrul Theodor Butenko, ambii călători având ca destinație Roma!

Dar, în ciuda evidențelor, sovieticii continuau să susțină că Th. Butenko nu a fugit, ci a fost răpit și ucis, iar că individul aflat în custodia autorităților italiene nu era adevăratul Butenko. Astfel, la cererea autorităților italiene, Niky Ștefănescu a repetat vizita la Roma pentru a-l „recunoaște” pe Theodor Butenko. S-a păstrat raportul către Mihail Moruzov, unde Niky Ștefănescu descrie scurta reîntâlnire cu Butenko și surpriza acestuia de a vedea figuri „cunoscute”.

Totuși, cu prilejul celei de a doua deplasări la Roma, pe baza relațiilor deja create, Niky Ștefănescu, în numele Serviciului „S” al Armatei Române, a semnat cu omologii italieni un *acord de cooperare informativă antisovietică*. Despre această misiune, Niky i-a raportat lui Moruzov: „Am fost la Roma să verific identitatea lui T. Butenko, ocazie cu care, în data de 20 februarie 1938, am luat contact cu șeful Serviciului de Informații al armatei italiene, Cavalerul Santo Emanuele, cu care am discutat necesitatea unei colaborări în fața pericolului comun pe care-l reprezintă agitațiile Moscovei (...). Am stabilit, apoi, posibilitatea întreprinderii unor acțiuni comune în vederea contracarării continuelor uneltiri și provocări sovietice, preconizând cu dl Santo Emanuele un schimb de informații asupra următoarelor chestiuni: activitatea politică și informativă a sovietelor în străinătate, directivele pentru greve

La 10 februarie 1938, la punctul de frontieră Jimbolia, în tabelul referitor la trecerile de persoane spre Iugoslavia apare numele „Niky Ștefănescu, director, supus român”.

⁴⁸ Ibidem.

și sabotaj; activitatea sovietică și identificarea legăturilor în străinătate ale sovietelor; organizarea și dislocarea Armatei Roșii (...).” Pe acest raport, Mihail Moruzov a semnat și a pus următoarea rezoluție: „Am considerat că această legătură este necesară, având în vedere nevoile Serviciului „S” pentru conlucrări cu interese comune”⁴⁹. Succesul misiunii din Italia este confirmat în iunie 1938, când, în secret, a avut loc vizita în România a generalului italian Valle, șeful Marelui Stat Major al armatei italiene, însoțit de Della Porta, atașatul militar italian la București. La întoarcere, generalul italian a trimis Marelui Stat Major al armatei române o scrisoare de felicitare pentru dl Nicolae Ștefănescu, pentru modul în care s-a ocupat de buna desfășurare a vizitei⁵⁰.

Tot în această perioadă, notăm că Niky Ștefănescu a fost trimis de Mihail Moruzov să negocieze *acorduri de colaborare informativă* și cu omologii din Iugoslavia, Grecia și Turcia. De pildă, la 22 iunie 1938, Niky Ștefănescu a primit din partea statului iugoslav „*Coroana Iugoslaviei*”, prin Decret al Regelui Iugoslaviei (comunicare făcută părții române de către locotenent-colonelul iugoslav Stropnik – adresa nr. 45889 din 27 ianuarie 1939, Marele Stat Major, Secția a II, către Serviciul Secret)⁵¹.

La 7 februarie 1940, Niky Ștefănescu se afla iar în Iugoslavia, de această dată pentru semnarea unui acord de colaborare și schimb de informații între Serviciul „S” român și Siguranța iugoslavă. Intermediar a fost ambasadorul Victor Cădere, care a stabilit contactele necesare cu dl Vlascalin, *Subsecretar de Stat însărcinat cu conducerea Siguranței iugoslave*⁵².

LA CONDUCEREA CORPULUI DETECTIVILOR ȘI, APOI, LA CONDUCEREA SIGURANȚEI GENERALE

Intensificarea riscurilor și amenințărilor externe la adresa României a determinat conducerea statului să caute o nouă formulă de eficientizare a sistemului național de informații. Niky Ștefănescu, considerat a fi un bun cunoscător și al realităților din Siguranța Statului,

Succesul misiunii din Italia este confirmat în iunie 1938, când, în secret, a avut loc vizita în România a generalului italian Valle, șeful Marelui Stat Major al armatei italiene.

⁴⁹ *Ibidem*, f. 152.

⁵⁰ *Ibidem*, f. 232.

⁵¹ *Ibidem*, fila 234.

⁵² ASRI, dosar nr. 9060, vol. 2, ff. 5-7; dosar nr. 20954, vol. 4, *privind ancheta Moruzov*, fila 401.

Prin lege, Corpul Detectivilor avea ca atribuții culegerea de informații prin toate mijloacele: filaj, informatori, interceptări telefonice și de corespondență etc. din cadrul: partidelor politice extremiste; organizațiilor minorităților naționale, mișcărilor iredentiste; legațiilor străine; urmărirea suspectilor de spionaj; asigurarea pazei și protecției familiei regale și a unor demnitari.

a fost delegat, în aprilie 1937, cu preluarea Corpului Detectivilor⁵³ (oficial, el a fost numit prin *decizia* de ministru nr. 22 267 din august 1938). Prin lege, Corpul Detectivilor avea ca atribuții culegerea de informații prin toate mijloacele: filaj, informatori, interceptări telefonice și de corespondență etc. din cadrul: partidelor politice extremiste; organizațiilor minorităților naționale, mișcărilor iredentiste; legațiilor străine; urmărirea suspectilor de spionaj; asigurarea pazei și protecției familiei regale și a unor demnitari⁵⁴.

Din punct de vedere operativ, prin numirea lui Niky Ștefănescu, Corpul Detectivilor (organ al Ministerului de Interne) se subordona acum Serviciului „S” (organ al Ministerului Apărării Naționale), sens în care Niky îi trimitea zilnic raportul lui Moruzov și la care se prezenta pentru directive mai importante.

Și la Corpul Detectivilor, Niky Ștefănescu s-a dovedit a fi un excelent organizator, în special pe zona informativă. Dovadă stau rapoartele vremii, astfel: *„La Siguranță, Niky Ștefănescu a adus un suflu nou, în bună parte acesta fiind mentalitatea de la Serviciul Secret, sporită cu aportul său personal. Fără a intra în detalii, este suficient a se afirma că cel mai complet aparat de informații interne, politice, diplomatice și economice, care fusese până atunci în România, era cel creat la Siguranță de Niky Ștefănescu [subl.a.]. La această performanță a fost ajutat de capacitatea sa profesională, care crescuse, de autoritatea instituției, de faptul că avea un ajutor prețios în persoana lui Valeriu Ionescu, detașat la Serviciul Secret, cât și de fondurile mari ce-i fuseseră puse la dispoziție”*⁵⁵.

Așa-numitul „stat major” al lui Niky Ștefănescu la Corpul Detectivilor era format din oameni aduși și formați de el: Paul Abramovici, Tică Gheorghiu, Nicolae Baicu, Petrovici, Borcea, Oproiu, Taflaru, Ghițescu, Wirth, Costel Petrescu, Nae Georgescu, Mănăilă, Curelea etc⁵⁶.

Drept urmare, succesele Corpului Detectivilor se țineau lanț: Niky Ștefănescu a salvat, „în 10-12 rânduri”, viața Regelui Carol al II-lea, iar

⁵³ *Idem*, dosar nr. 20954, vol. 12, f. 228.

⁵⁴ Pe larg, despre acest subiect, în Sorin Aparaschivei, *Corpul Detectivilor – Scotland Yard-ul românesc*, disponibil pe www.Historia.ro.

⁵⁵ ASRI, dosar nr. 20954, vol. 15, ff. 222-225; Valeriu Ionescu, șef de grupă la Serviciul S, apoi SSI, i-a supravegheat pe comuniști, s-a sinucis prin împușcare după 23 august 1944 (n.a.).

⁵⁶ *Idem*, dosar 10998, vol. 1, fila 142.

după alte versiuni, chiar de mai multe ori, la care, în tot atâtea rânduri, legionarii încercaseră să atenteze: „Nu se poate preciza în amănunt unde este meritul lui Niky Ștefănescu și dacă prima informație care a dus la înlăturarea atentatului, la fiecare dintre aceste cazuri, nu venea de la însuși Mihail Moruzov; dar, în orice caz, instrumentarea tehnică a afacerii a fost întotdeauna meritul lui Niky Ștefănescu”⁵⁷.

Alteori, o echipă specială a Corpului Detectivilor „îi lichida fizic pe complotiști”, ceea ce astăzi nu poate fi trecut cu vederea, deși nici la serviciile occidentale nu lipsesc astfel de exemple. Din această echipă făcea parte și Gheorghe Comșa, care, deși angajat la Serviciul „S”, participa la „operațiile grele ale Direcției Generale a Poliției”. Oamenilor coordonați de Niky Ștefănescu nu le scăpa nici activitatea desfășurată de Partidul Național-Tărănesc și cel Liberal, aceasta fiind raportată uneori la interval de câteva ore distanță de când se producea vreun fapt în interiorul acestor partide istorice. Deosebit de aceasta, nu scăpa vigilenței lui Niky Ștefănescu nici „activitatea germanilor, etnici și pașaportari, împreună cu cea a organizațiilor lor și se spunea că poate nici la Berlin nu exista o evidență mai strictă a activității lor decât era la Direcția Generală a Poliției [subl.a.]. Identic, și viața economică, cu toate combinațiile și dedesubturile diferitelor societăți, era tot atât de atent raportată, urmărindu-se pas cu pas infiltrația capitalului german, cu combinațiile sale politice, cât și rivalitatea acestuia cu cel apusean”⁵⁸.

*

Dar, cu toată această vigilență, unele evenimente politice nu au putut fi împiedicate, deși informații existau. La sfârșitul lui iunie 1940, guvernul sovietic a somat România să renunțe la Basarabia, amenințând cu invazia armată. Ungaria și Bulgaria amenință, și ele, România. Regele Carol al II-lea cere Germaniei să garanteze hotarele noastre. Sistemul nostru național de informații trece de la starea de pace la cea de război, intrând sub coordonarea militarilor. Ca urmare, prin Decizia ministrului de Interne nr. 46303 din 4 iulie 1940, Nicolae Ștefănescu, detașat ca șef al Corpului Detectivilor, este delegat cu conducerea

La sfârșitul lui iunie 1940, guvernul sovietic a somat România să renunțe la Basarabia, amenințând cu invazia armată. Ungaria și Bulgaria amenință, și ele, România. Regele Carol al II-lea cere Germaniei să garanteze hotarele noastre. Sistemul nostru național de informații trece de la starea de pace la cea de război, intrând sub coordonarea militarilor.

⁵⁷ *Idem*, dosar nr. 20954, vol. 15, ff. 222-225.

⁵⁸ *Ibidem*.

Direcției Poliției de Siguranță din Direcția Generală a Poliției⁵⁹. La 13 iulie același an, este emis decretul de lege nr. 49477-S, prin care are loc contopirea Direcției Generale a Polițiilor cu Corpul de Jandarmi și Prefectura Poliției Capitalei într-un organ unic, cu denumirea de *Direcția Generală a Poliției și Siguranței Statului*. Niky Ștefănescu a fost însărcinat la conducerea acestei instituții⁶⁰.

Dar, lucrurile continuau să se precipite. În următoarele luni, *Gestapo*, iar nu *Abwehr* are cuvântul de spus în România. Conducerea Germaniei mizează pe *mișcarea legionară*. La 1 septembrie 1940, prin Decizia cu nr. 61765-S, Niky Ștefănescu a fost retras din toate funcțiile deținute la *Siguranță* și a revenit la postul său de titular din Serviciul „S” al Armatei Române⁶¹.

CONCLUZII: SFÂRȘITUL ȘI AMINTIREA LUI NIKY ȘTEFĂNESCU

La 6 septembrie 1940, Mihail Moruzov și Niky Ștefănescu sunt arestați și închiși la Jilava, unde, în noaptea de 26/27 noiembrie din acel an, au fost asasinați de legionari⁶². Amenințată de legionari, Iraida Ștefănescu a părăsit Bucureștiul și s-a mutat în Basarabia, la Orhei. O *notă* a Serviciului Special de Informații din România (fostul Serviciu „S”) arată că, pe timpul ocupației sovietice a Basarabiei, aceasta ar fi intrat în atenția organelor sovietice de informații. După 23 august 1944, Iraida Ștefănescu a făcut mai multe demersuri pentru ca statul român să-i acorde o pensie de urmaș⁶³.

Aceasta este, pe scurt, biografia lui Niky Ștefănescu, unul dintre cei mai mari profesioniști pe care i-a avut spionajul și contraspionajul românesc. Însemnătatea sa pentru acest domeniu se relevă și de următoarea mărturie de arhivă: *„Niky Ștefănescu a reprezentat un elev reușit al lui Mihail Moruzov, care, la învățămintele maestrului său, a adăugat o experiență polițienească proprie și randamentul unei inteligențe vioaie, cu multe posibilități de adaptare la situații diferite.”*

„Niky Ștefănescu a reprezentat un elev reușit al lui Mihail Moruzov, care, la învățămintele maestrului său, a adăugat o experiență polițienească proprie și randamentul unei inteligențe vioaie, cu multe posibilități de adaptare la situații diferite.”

⁵⁹ *Ibidem*, f. 92.

⁶⁰ *Ibidem*, f. 96.

⁶¹ *Ibidem*, f. 99.

⁶² ASRI, dosar nr. 10998, vol. 1, f. 129.

⁶³ *Idem*, dosar nr. 20954, vol. 15, filele 287.

Nu a avut convingeri politice și, așa cum în Basarabia a urmărit mișcarea comunistă, tot așa a urmărit la București pe legionari; orientarea sa fiind numai după interesele Statului. (...) Cei care au luat contact cu el au avut de câștigat în rapiditatea soluționării problemelor și executarea fără atitudini personale a misiunilor primite din partea ordinii stabilite⁶⁴.

Pentru meritele excepționale în serviciul statului și națiunii române, Niky Ștefănescu a fost apreciat la cel mai înalt nivel, fiind onorat cu diverse decorații, printre care: „Bărbăție și Credință Clasa I”, „Cavaler al Ordinului Coroana României”, „Ofițer al Ordinului Coroana României”, „Crucea de Război Franceză”.

SURSE BIBLIOGRAFICE:

1. ***, Arhivele Naționale ale României, Inv. 2349, *Direcția Generală a Poliției*, dosarele nr.: 58/1920; 6/1929; 24/1937.
2. ***, Arhiva Serviciului Român de Informații, dosarele nr.: 3694; 4702; 6771; 7181; 7328; 8348; 8724; 9060; 9279; 10998; 17474; 20954 etc.
3. Pavel Moraru, *Serviciile secrete și Basarabia, Dicționar 1918-1991*, Editura Militară, București, 2008.
4. Sorin Aparaschivei, *Corpul Detectivilor – Scotland Yard-ul românesc*, disponibil pe: www.Historia.ro.
5. Sorin Aparaschivei, *Sistemul național de informații de la Regulamentul Organic și până după Războiul de Reîntregire Națională*, Editura Militară, București, 2018.

---

⁶⁴ *Ibidem*, ff. 222-225.